

SVÄTÁ HELENA

MATKA VEĽKÉHO CISÁRA,
OBJAVITEĽKA KRISTOVHO KRÍŽA

SVĚTÁ HELENA

MATKA VELKÉHO
CISÁRA,
OBJAVITELKA
KRISTOVHO
KRÍŽA

REMI COUZARD

SVĚTÁ HELENA

MATKA VELKÉHO
CISÁRA,
OBJAVITELKA
KRISTOVHO
KRÍŽA

 ZACHEJ®.sk

podľa francúzskeho originálu:
Sainte Hélène, d'après l'histoire et la tradition

Vydal: © Zachej.sk, 2022

Preklad: © Adela Zavadilová Árvová

Grafika: © Bookwork.sk

Jazyková korektúra: Miroslava Hnátová

Biblické citáty sú uvedené podľa oficiálneho katolíckeho prekladu Svätého písma (SSV, 2016).

ISBN: 978-80-8211-550-8

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať v žiadnej podobe ani žiadnym spôsobom (elektronicky, mechanicky, fotokópiami ani iným spôsobom) bez súhlasu vlastníka autorských práv.

ÚVOD

Božia prozreteľnosť zasahuje do života ľudí i do dejín ľudstva kedykoľvek a akýmkoľvek spôsobom. Nikoho neprekvapí, že v dobe cisárovnej svätej Heleny a jej syna cisára Konštantína Veľkého, Božia prozreteľnosť neobvykle zasahovala do cirkevných aj svetských dejín.

„Úpela Cirkev pod jarmom“, ako napísal pápež Lev XIII: „pokým sa mladému cisárovi Konštantínovi Veľkému ukázalo na nebi znamenie kríža a s ním i radostná správa, že vďaka tomuto znameniu zvíťazí“. Táto kniha hovorí o tom, ako sa to stalo. Pozoruhodné na víťazstve Konštantína je, že mal až o stotisíc vojakov menej než jeho súper Maxentius. Týmto víťazstvom pripravovala Božia prozreteľnosť oslobodenie kresťanských národov spod pohanského a židovského jarma. Dovtedy bol kríž pre židov pohoršením, pre pohanov bláznovstvom, ale pre kresťanov, ako píše svätý Pavol (porov. *1 Kor 1, 23*), Božou mocou a múdrosťou.

Prenasledovanie kresťanov trvalo tristo rokov, počas ktorých sa nasledovníci Krista museli skrývať v katakombách. Tieto katakomby v Ríme boli pohrebiskom, kde kresťania pochovali najmä svätých mučeníkov za vieru. Kresťania sa tu zhromažďovali a vykonávali bohoslužby. Odkedy sú katakomby prístupné, je zrejmé, v akom rozsahu bolo toto prenasledovanie rozšírené. Sú to obrovské, podzemné chodby dlhé až 320 kilometrov v rôznych smeroch. V niekoľkých vrstvách

nad sebou sú po oboch stranách do stien vsadené hrobky. Nachádza sa v nich až päť miliónov hrobov, z ktorých mnohé sú hroby blahoslavených mučeníkov. V roku 313 bolo kresťanstvo uznané Milánskym ediktom ako náboženstvo a kresťania získali slobodu. A histórii pribudol ďalší významný míľnik.

Ak sú životy svätých krásnymi kvetmi v záhrade Božej Cirkvi, každá kresťanská duša pookreje v tomto ovzduší, osvieži sa nádhernou vôňou jej cností a povzbudí k nasledovaniu. Cisárovná Helena, matka Konštantína Veľkého, bola svätica. Viera, nádej a láska tejto svätej cisárovnej priniesla krásne plody. Jej materinské srdce neustále sprevádzalo milovaného syna modlitbami, utrpením a dobrými radami. Konštantín sa svojej matke odvdáčil úctivosťou, láskou a oddanosťou, takže sa stal jej korunou a chválou.

Konštantín zvíťazil svätým krížom. Svätej Helene bolo neskôr dopriate nájsť pravý kríž, na ktorom zomrel Pán Ježiš. Tristo rokov bol tento kríž predmetom potupy a rúhania sa. Ona ho našla, zvelebila a zanechala na pamiatku celému kresťanskému svetu.

The background of the entire page is a light-colored, marbled paper with intricate, swirling patterns in shades of grey and white. The text is centered on this background.

HLAVA I.

BOŽIE
CESTY

Keď sa asi 50 rokov pred narodením svätej Heleny objavila prvá ranná zora hlásajúca príchod 3. storočia, Tertulián napísal tieto slová: „Nie je možné, aby sa niekedy césar a kresťan vyskytli v jednej osobe.” Čo sa zdalo nemožné, časom uskutočnila mocná pravica Božej prozreteľnosti. Kresťanský život a pohanská veľmoc sa vo svojich zásadách nedajú porovnávať. Bystrý pozorovateľ života by niečo také sotva vyriekol, pretože už v prvých storočiach mohol pozorovať vplyv kresťanstva, ktorý prenikal medzi ľudí a neustále sa rozširoval. Kresťania čoskoro tvorili veľké zhromaždenie, nazývané Cirkev. Kresťanské zákony života, zmysľanie a mravy prenikali ľudskou spoločnosťou vo všetkých jej vrstvách. Kresťanská zbožnosť a ľudskosť sa preukazovala skutkami lásky k blížnym. Do rodinného života v pohanstve nepochopeného, a preto nešťastného, zavítala láska. Nebolo zriedkavosťou vidieť, s akou obetavosťou sa otec venuje výchove svojich detí a s akou nežnou láskou sa kresťanská matka stará o všetkých svojich zverencov. Antická mytológia sa márne dovoľávala pravdy a filozofi oslnení osvetou sa bezvýsledne namáhali, aby ľuďom vstúpili svoje náuky. Viera v jedného Boha – Stvoriteľa a jednorodeného Syna – Spasiteľa sveta sa šírila všade.

Svitalo. Každý vedel, že onedlho nastane deň – veľký deň – a že je nemožné zadržať vychádzanie svetla. V záujme pohan-

ských césarov však bolo zadržať svetlo svätej kresťanskej viery. Cezár obhajoval ústavu, ktorá všetko hlásala v jeho prospech. Staval sa do pozície priateľa ľudu, ktorému sa staral o zábavu a ktorého sympatiám a antipatiám nadŕžal, zatiaľ čo kresťania nesúhlasili s jeho bezbožným konaním. Cezár bol najvyšším veľkňazom, strážcom ľudovej bohoslužby, prirodzeným ochrancom pohanských kňazov, kúzelníkov, čarodějníkov a veštcov. Kresťania verili v sväté kňazstvo a pravých zvestovateľov Božieho slova, ktorí im ponúkali nadprirodzený život a učili ich rozlišovať pravú vieru od povier a Bohom poslaných prorokov od falošných. Hlásali, že kresťanské učenie je prístupné každému človeku, nevynímajúc nevzdelaných či otrokov. Kresťania boli novotári, ktorých náuka vyvracala antické tradície.

Kresťania slúžili césarom iba telom, duše zasväcovali svojmu Bohu. Pre pohanov bol cezár zvrchovaným vládcom v štáte aj náboženstve, preto boli kresťania vyhlásení za nepriateľov verejného pokoja.

Ani najkrutejšie trápenia však nemohli zastaviť rozmáhanie kresťanstva a cezár sa proti kresťanom cítil bezmocný. Ich príbytky boli často pod zemou, pretože v katakombách – v hrobch svätých mučeníkov – nachádzali útočisko. V nich konali svoje bohoslužby a nepochybovali o tom, že jedného dňa im Pán dopraje slobodu a rovnosť pred všetkými.

Oddávna sa učenci a filozofi zamýšľali nad kresťanskou náukou, ale vždy bezvýsledne. Ich duch bol síce otvorený poznaniu pravdy, no ich srdce sa bálo sebazáporu a obety z lásky. Nikoho neprekvapí, že neľútostný panovník Nero, falošný tyran Domicián či cisár Traján nerozumeli silám, ktoré viedli k ich prehrám.

Ešte menej im rozumel Marcus Aurelius, ktorého vyučoval nepriateľ kresťanov Marcus Cornelius Fronto. Učenci a filozofi verili vymysleným bájkam a nepravdivým rečiam, ktoré sa šírili o tajomstve najdrahšej obete svätej omše. Napríklad, že kresťania pri svojich bohoslužbách slávia krvavé hody, jedia ľudské mäso a pijú ľudskú krv. Na vlastné oči však cézari videli, že vo svojom mocnárstve nemajú vernejších poddaných, chrabrejších vojakov a počestnejšieho obyvateľstva ako kresťanov.

Cézar Alexander Severus si uvedomoval, že šľachetná a čistá duša či duch prístupný ideálu a cnosti poslúži k záchrane mocnárstva viac než veľký rozum. Rozhodol sa, že sa kresťanstvom povznesie a vytrhne cisárstvo z možného zvrhnutia, ktoré mu hrozilo. Nástupcovia Alexandra Severusa, najmä čistokrvní Rimania a ľudia oslnení barbarskými poverami, nerozumeli tejto politike, no usilovne prekážali pokresťančeniu ľudí. Predstierali vlastnú obranu proti nepriateľom, ale namiesto toho, aby potrestali odboj, obracali svoje zbrane proti kresťanom, ktorých utláčali a prenasledovali. Avšak skôr ochabli únavou prenasledovatelia, než vo svojich útrapách prenasledovaní kresťania. Dobré a cnostné duše túžili po víťazstve nad nespravodlivosťou. Niektorí sa napokon stali kresťanmi, a to aj za cenu straty majetku a pozemského života. Iní súhlasili s kresťanmi a priali si, aby im čo najskôr bola dopriata sloboda vyznania.

Sen Alexandra Severusa vykličil a rástol v cisárskej hlave až do momentu jeho uskutočnenia podľa Božej vôle. Na bojisku sa odohrávali posledné boje za spásu nesmrteľných duší, krvavé zrážky pohanských césarov s ich bezmocným tyranstvom proti nepremožiteľnej prevahe kresťanov, ktorí sa domáhali slobody a uznania kresťanského náboženstva.

I.

NARODENIE SVÄTEJ HELENY. JEJ VLASTĚ, NÁBOŽENSTVO A MLADOSTĚ

V kronike každého národa sú určité osobnosti, ktoré ovplyvnili dejiny. Prvé roky ich mladosti sú často zahalené do nepreniknuteľných tajomstiev až do chvíle, keď zažiaria jasom na obzore dejín v Božom svetle. Takou osobnosťou je i svätá Helena.

Podobne ako je to v prípade predkov svätej Heleny, historici sa nezhodujú v mieste jej narodenia. Trier, York, Colchester, Malá Ázia – to sú miesta, ktoré sa objavujú v historických knihách ako rodiská svätej Heleny. Nemeckí historici uvažujú o Trieri, Angličania o Yorku alebo o Colchestri, ale pravdepodobnou kolískou tejto svätice je Malá Ázia. Všetci sa však zhodujú v tom, že mala urodzený pôvod.

Keď prekračíme Hellespont, v súčasnosti Dardanelskú úžinu, uzrieme cez úžľabinu otvárať sa Propontis, starogrécky názov Marmarského mora. Ich brehy sa na severe a východe dotýkajú provincie Bitýnia, vody sa zlievajú s Čiernym morom, kde vtedy obklopovali z troch strán rozsiahlu pontskú oblasť. Na severe od Marmarského mora až na západ sa blízko

Bosporu otváral Astacus, v súčasnosti Izmitský záliv s hlbokými vodami. Práve tam sa uprostred 3. storočia nachádzalo veľké a bohaté mesto Nikomédia, ktorého príjemné podnebie privábilo aj mnohých cudzincov a cisársku rodinu. Niekoľko kilometrov od tejto metropoly sa v zálive nachádzalo mnoho rybárskych lodí. Miesto pre veľké lode tam nebolo. Bolo tam niekoľko chatrčí, od ktorých sa z východu odrážalo slnko, liečivé pramene, chrám zasvätený Asklépiovi či úhľadná štvrť, ktorú posledný výbežok Kaukazu chránil pred poludňajším teplom a žblnkotajúce more ochladzovalo tamojšie ovzdušie. Pravdepodobne na tomto mieste sa v roku 247 po Kristovi narodilo dieťa, ktorému dali meno Helena. Bolo to tisíc rokov od založenia Ríma počas pontifikátu pápeža svätého Fabiána.

Kto by si pri mene Helena nespomenul na Tróju, ktorej zaniknuté pláne sa rozprestierali po dĺžke súostrovia? Podľa svätého Ambróza sa dieťa narodilo v dome, ktorý slúžil ako hostinec. Avšak tento skromný pôvod nijako neovplyvnil veľkú budúcnosť, ktorú Helene určila Božia prozreteľnosť. Ani počas svojej najväčšej slávy sa nehanbila za miesto, kde uzrela svetlo sveta. Veď Pán má záľubu v tom, že si vyvolí, čo je pred svetom ukryté v prachu a ničote, aby to povýšil nad mocných a pyšných tohto sveta. Samotný Ježiš Kristus zvíťazil nad svetom z kríža. Kríž sa stal znamením víťazstva nad jeho najmocnejšími nepriateľmi. Kresťania vedia, že prepych je často dôvodom odpadnutia od Cirkvi, nie pôvodcom mučeníctva za vieru. V tomto prostredí vyrastala Helena a vzdelávala sa vo všetkom, čo umožňovali rodinné pomery. Jej duch i srdce sa čoraz viac prebúdzali k šľachetným a cnostným činom. Toto pozoruhodné stvorenie si určite všimli aj bohatí cudzin-

ci, ktorí prichádzali do hostinca. Aká neobyčajná budúcnosť ju čakala?

Helena sa často dívala z vysokej skaly na rybárske loďky. Na zadnej časti lodí teraz vídávala obraz Panny Márie, umiestnený na mieste, kde bola predtým necudná bohyňa Venuša, alebo sochu nejakého svätca, postaveného namiesto ohyzdného Neptúna či krutého Merkúra. Počúvala rybárov, ktorí hovorili o hrozných mukách kresťanov. Nejednen z nich rozprával pohanským obyvateľom o Kristovom náboženstve s takým nadšením, že sa stali kresťanmi. Mladá dievčina sa vyvíjala so všetkými pôvabmi duše i tela. Vynikala neobyčajným rozumom, jej duch vzrastal múdrosťou a jej srdce sa formovalo Božou milosťou.

Po cisárovi Filipovi nastúpil na trón Décus (249 – 251), ktorý začal opätovné prenasledovanie kresťanov. Nútil ich k zrieknutiu sa viery a odpútaniu sa od Cirkvi. Ak tak neurobili, čakala ich mučenícka smrť. Nastali zlé časy. Helena každý deň počúvala o stále väčších protivenstvách. Ustrašení Helenini rodičia sa snažili tlmiť jej náklonnosť ku kresťanstvu, avšak ich snaženie bolo márne. V Heleninom srdci už klíčilo semienko Božej pravdy a tieto „búrky“ ešte viac upevňovali kresťanské zásady v jej mladistvej duši.

V roku 259 počas vlády Valeriána vtrhli do Bitýnie kočovné kmene. Rímske čaty im nevedeli vzdorovať. Útočníci prešli cez Nikomédiu a spustošili ďalších dvadsať miest. Niekoľko dní sa zdržiavali v blízkosti Drepánie, avšak v chudobnom mestečku toho veľa nenašli. Helena sa len prizerala úbohým kresťanským obetiam. Ako rada by sa ich ujala, poskytla im pomoc a prístrešie! Kočovníci odišli a objavili sa Peržania, ktorí boli rovnako krutí. Z vysokých antiochijských múrov hľadel